

PÉNZÜGYI SZERVEZETEK FELÜGYELETÉÉRT ÉS FOGYASZTÓVÉDELEMÉRT FELELŐS ALELNÖK

Több intézmény is kezdeményezte az MNB iránymutatásának kialakítását a devizahitelek megsegítését célzó jogszabályoknak¹ való megfelelésből eredő veszteségek működési kockázati besorolása tárgyában. Ezzel kapcsolatban a következőkre hívom fel a figyelmet.

A pénzügyi intézmények a fent említett jogszabályok (a továbbiakban: a tisztességtelen szerződési feltételek kiküszöbölését célzó jogszabályok) előírásai alapján a fogyasztók javára elszámolandó tételekből eredően veszteségeket szenvednek el, figyelemmel arra, hogy az előírások alapján tisztességtelennek minősülő árfolyamrés, illetve egyoldalú szerződésmódosítások miatt a fogyasztók részére 2015-ben jelentős összegű tőke(elő)törlesztések, illetve pénzbeli kifizetések elszámolására kötelesek. A tényleges veszteségek mellett az intézmények jelentős mértékben alacsonyabb bevételt realizálnak 2015-től kezdődően, különös figyelemmel a jogszabályi előírások alapján meghatározott kamatmértékekre. Az említett tételek működési kockázati besorolásával kapcsolatosan az intézmények véleménye eltér.

I. A devizahitelek megsegítését célzó jogszabályoknak való megfelelésből eredő veszteségek, illetve alacsonyabb mértékben realizált bevételek működési kockázati érintettsége

A Kúria 2/2014. számú polgári jogegységi határozatában iránymutató döntést hozott a fogyasztói hitel-, kölcsön- és pénzügyi lízingszerződésekben foglalt egyes szerződéses rendelkezések tisztességtelenségéről. A Kúria döntése alapján az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő szerződéses rendelkezés tisztességtelennek minősül, ha az nem felel meg az irányadó Polgári Kollégiumi véleményben előírt alapelveknek (egyértelmű és érthető megfogalmazás elve; tételes meghatározás elve; objektivitás elve; ténylegesség és arányosság elve; átláthatóság elve; felmondhatóság elve; szimmetria elve).

A Kúria kimondta továbbá, hogy a folyósításkor a pénzügyi intézmény által meghatározott vételi, a törlesztésekkor pedig az eladási árfolyamok (különnemű árfolyamok) alkalmazása tisztességtelen, mert ezekkel szemben nem áll a fogyasztónak közvetlenül nyújtott szolgáltatás, így az számára indokolatlan költséget

¹ A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (az ún. Kúria törvény), a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (az ún. Elszámolási törvény), az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (az ún. „Forintosítási törvény”), valamint a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2014. évi LXXVIII. törvény (az ún. „Fair bank törvény”).

jelent. E rendelkezések azért is tisztességtelenek, mert alkalmazásuk gazdasági indoka a fogyasztó számára nem világos, nem érthető, nem átlátható.

A jogalkotó a Kúria törvény megalkotásával a fenti elveket jogszabályi szintre emelte annak érdekében, hogy a tisztességes elvek szerinti működés oly módon váljon mindenki számára kötelezővé, hogy egy-szersmind a fogyasztók széles tömegei számára elkerülhetővé váljon az időigényes és költséges perindítás, amely a bírósági szervezetrendszeret is túlterhelte volna.

A jogalkotó a fentiek alapján az árfolyamrésre, valamint az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó tisztességtelen szerződéses előírásokat semmisnek nyilvánította, valamint előírta, hogy a pénzügyi intézményeknek a fogyasztókkal az Elszámolási törvényben meghatározott módon el kell számolniuk.

Az MNB álláspontja szerint a pénzügyi intézmények által a fenti elszámolásokból eredően elszenvedett veszteségek tehát olyan tisztességtelen intézményi gyakorlatból származnak, amelyek etikátlanok voltak és az ezeket rögzítő szerződéses passzusok semmisségét jogszabály is deklarálni. Kiemelést érdemel azonban, hogy sem a Kúria, sem a jogalkotó nem alkotott új elveket a tisztességtelen eljárás és gyakorlat meghatározására, hanem mindez a Ptk-ban meghatározott tisztességtelenség fogalmára vonatkozó jogértelmezésnek tekintendő.

A CRR a működési kockázatok meghatározását a 4. cikk (1) bekezdésének 52. pontjában rögzíti, amely szerint működési kockázatnak tekintendő „a nem megfelelő vagy rosszul működő belső folyamatokból és rendszerekből, személyek nem megfelelő feladatellátásából, vagy külső eseményekből eredő veszteség kockázata, amely magában foglalja a jogi kockázatot is”.

Noha a CRR a jogi kockázatok fogalmát nem definiálja, azonban a jogirodalomban alkalmazott meghatározások szerint a jogi kockázat magában foglalja különösen a jogszabályi előírások be nem tartásából, illetve nem megfelelő értelmezéséből eredő kockázatokat. A jogi kockázatok közé sorolandó továbbá az üzletvitel kockázata, az ún. conduct risk is, amely a pénzügyi szolgáltatások nyújtásában a szolgáltatások nem megfelelő kínálatából vagy szándékosan folytatott, meg nem engedhető magatartásból adódó kockázat.

A „tőkefelelős belső értékelési folyamata (ICAAP), a likviditás megfelelőségének belső értékelési folyamata (ILAAP) és felügyeleti felülvizsgálatuk” című felügyeleti útmutató példaként említi ennek körében a fogyasztók terhére elkövetett visszaélésekből, tisztességtelen gyakorlatokból (pl. egyoldalú kamatemelések, termék megszüntetést, szolgáltató váltást büntető díjak, tisztességtelen díjak, jutalékok), nem etikus gyakorlatokból, ügyfélpanaszok nem megfelelő kezeléséből, félreértékesítésből, agresszív értékesítésből, erőltetett keresztértékesítésből, stb. eredő jogi kockázatok körét.

Az MNB álláspontja szerint minderre tekintettel összességében megállapítható, hogy a devizahitelek megsegítését (a továbbiakban: tisztességtelen szerződési feltételek kiküszöbölését) célzó jogszabályoknak való megfelelésből eredően a pénzügyi intézmények által elszenvedett veszteségek, valamint alacsonyabb mértékben realizálódó bevételek tételei a működési kockázatok – ezen belül a jogi kockázatok – körébe esnek, ezért ezek a tételek működési kockázati veszteségeseményként rögzítendőek az intézmények működési kockázati adatbázisában.

II. A tisztességtelen szerződési feltételek kiküszöbölését) célzó jogszabályoknak való megfelelésből eredő veszteségesemények besorolása

A veszteségesemények besorolása során a CRR-ben meghatározott üzletági (business line) és eseménytípusok (event type) szerinti kategóriák alkalmazandók, ezek alapján az MNB álláspontja szerint a tisztességtelen szerződési feltételek kiküszöbölését célzó jogszabályoknak való megfelelésből származó veszteségesemények besorolása a kategorizáció 1. szintjén a következők szerint szükséges:

Eseménytípus, üzletág: az MNB álláspontja szerint az említett veszteségesemények Ügyfelek, termékek és üzleti gyakorlat eseménytípusba, valamint Lakossági banki tevékenység kategóriába sorolandók be.

Indoklás: a tisztességtelen szerződési feltételek kiküszöbölését célzó jogszabályoknak való megfelelésből származó veszteségesemények meghatározott terméktípusokhoz kapcsolódóan az MNB álláspontja szerint arra tekintettel keletkeztek, hogy az intézmények az érintett, releváns termékek konstrukcióinak tervezése során nem megfelelően jártak el, azok konstrukcióit és általános szerződési feltételeit nem a tisztességes eljárásnak megfelelően alakították ki.

A jogszabályok által érintett ügyfélkör: a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény (Hpt.) 6. § (1) bekezdés 28. pontja szerinti fogyasztó. Az érintett szerződések: az említett jogszabályok által meghatározott hitel-, kölcsön- és lízingszerződések², figyelemmel arra, hogy ebbe az üzletágba kell besorolni a lakossági ügyfélkör részére történő hitel és pénzkölcsön nyújtását, valamint a pénzügyi lízinget is.

III. Elvárások a kockázatkezelésre és a működési kockázati tőkekövetelmény-számításra vonatkozóan

A tisztességtelen szerződési feltételek kiküszöbölését célzó jogszabályoknak való megfelelésből származó veszteségesemények figyelembe vétele, illetve ennek kapcsán a működési kockázati tőkekövetelmény számítása körében az MNB következő iránymutatást adja:

Az intézmények a működési kockázati tőkekövetelmény számításának modellezése körében a súlyossági és gyakorisági eloszlás-illesztések során figyelmen kívül hagyhatják a tisztességtelen szerződési feltételek kiküszöbölését célzó jogszabályoknak való megfelelésből származó veszteségesemények összegét arra tekintettel, hogy az az MNB álláspontja szerint nem tükrözi megfelelően az intézmények jelenlegi kockázati profilját.

A veszteségesemények tőkekövetelmény számításában való figyelembe vétele nagymértékben egyenlőtlenül érintené az intézményeket, mivel a tőkekövetelmény-növelő tényezőként való figyelembe vétele kizárólag a fejlett, AMA tőkekövetelmény számítási modellel rendelkező intézményeket érinti. Az AMA módszertant alkalmazó intézmények esetén azok eltérő modellezési keretrendszerre, módszertana követ-

² Ld.: A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (az ún. Kúria törvény) 1. §.

keztében eltérő mértékű tőke-hatás lépne fel az egyes intézményeknél, amely ellenkezne az egységes kezelés és az arányosság elvével is.

Ezen veszteségesemények továbbá az MNB álláspontja szerint olyan egyedi eseménynek tekinthetők, amelynek ilyen mértékű ismételt bekövetkezése elsősorban a normaalkotási és a felügyeleti tevékenység erősödése miatt sem valószínűsíthető. Minderre tekintettel az elszenvedett veszteség mértékét az MNB a működési kockázati tőkekövetelmény modellezése körében – összhangban a CRR 322. cikke (3) bekezdésének c) és f) pontjaival – figyelmen kívül hagyni javasolja, azzal, hogy az egységes kezelés és az arányosság elvével összhangban kialakított tőkekövetelmény-számítást a 2. pillér alatt látja indokoltnak és megvalósíthatónak.

Az MNB szándéka az, hogy az üzletviteli kockázatok nem megfelelő kezelésének kockázatát az intézmények esetében részben az egyenlő elbánás és az arányosság elvének szem előtt tartásával, részben pedig az EBA 2014/13 Iránymutatásának 257. pontjával összhangban előremutató jelleggel értékelje. Tekintve, hogy az MNB az üzletvitel kockázatát – a hazai és nemzetközi gyakorlatban a fogyasztóvédelmi tevékenység erősödését, valamint a pénzügyi intézményeknél folytatott felügyeleti vizsgálatok tapasztalatait mérlegelve – előretekintően is releváns kockázatnak tekinti, ezért mind a kockázatkezelési keretrendszerben, mind a tőkekövetelmény mértékében érvényesíteni kívánja annak megfelelő figyelembe vételét. Ezen elvekkel összhangban az MNB az intézményektől a következőket várja el:

- Az MNB a 2. pillérben az irányadó mutató-, valamint a sztenderd módszertant alkalmazó intézmények esetében elvárja, hogy üzletviteli kockázatainak felmérése alapján a 2. pilléres működési kockázati tőkekövetelmény számítása keretében értékelje és számszerűsítse azon kockázatokat, amelyeket az 1. pillér tőkekövetelménye nem fed le megfelelően. Az MNB elvárja az intézményektől az ennek megfelelő tőkekövetelmény többlet számszerűsítését és megképzését 2015. december 31-től kezdődően.
- Az MNB a 2. pillérben fejlett, AMA módszertant alkalmazó intézmények esetében addicionális tőkekövetelmény megképzését nem írja elő, ugyanakkor felhívja a hitelintézetek figyelmét, hogy az üzletvitel kockázatának megfelelő értékelését a SREP vizsgálatok során a következő években kiemelten ellenőrizni fogja. A fejlett módszertan keretrendszerében az addicionális tőkekövetelmény előírásától való eltekintést egyrészt indokolja, hogy a múltbeli, és releváns mértékű üzletvitel kockázatához kapcsolódó veszteségadatokat a tőkekövetelmény számításához szükséges adatbázis tartalmazza, így az üzletviteli kockázat megjelenik a tőkekövetelményben, valamint a lenti fejezetben részletezettek szerint az AMA módszertant alkalmazó intézmények esetén az addicionális tőkekövetelmény előírásán kívüli eszközökkel is figyelembe vehető az üzletvitel kockázatainak előretekintő értékelése.

IV. Elvárások az üzletvitel kockázatának megfelelő azonosítására és kezelésére vonatkozóan

Az intézményektől az MNB elvárja, hogy az üzletvitel kockázatának megfelelő azonosítását és kezelését biztosító módszereket és eljárásrendeket alkalmazzanak a működési kockázatkezelési gyakorlatuk körében.

Mindaz magában kell, hogy foglalja legalább a következőket:

- Az üzletvitel kockázatának azonosítására, a kapcsolódó veszteségek megelőzésére, a kockázatkezelésre és riportolásra vonatkozó eljárások bevezetését és alkalmazását;
- Az intézmények munkatársainak oktatását és kockázattudatosságuk fejlesztését a témakört illetően, különös tekintettel a vezetőség tagjaira (figyelemmel arra, hogy az üzletvitel kockázatának körébe eső döntéseket a legtöbb esetben a vezetőség hozza meg);
- Az üzletvitel kockázatának nem megfelelő figyelembe vételével kapcsolatos események működési kockázati adatbázisban való jelzésének biztosítottóságát és az üzletvitel kockázatához köthető események jelölését (legalább az elmúlt öt év működési kockázati eseményeire kiterjedően visszamenőlegesen is);
- A fejlett módszertant alkalmazó intézmények esetében az üzletvitel kockázatának megfelelő figyelembe vételét a tőkekövetelmény számítása során is.

Az MNB álláspontja szerint nem zárható ki például, hogy az intézmények egy másik termékük, illetve más üzletág vonatkozásában más előírások nem vagy nem megfelelő betartásával jelentős veszteségeket szenvednek el, ezért előremutató jelleggel szükséges figyelembe venni egy üzletvitel kockázatához kapcsolódó relatíve ritka, de jelentős veszteségesemény bekövetkezésének kockázatát az intézmények szcenárióelemzési gyakorlatában.

A fentiekre tekintettel az MNB álláspontja szerint az intézmények akkor járnak el prudensen, ha a hibás termékhez kapcsolódó, a tőkekövetelmény számítási kalkulációban is releváns szcenárió kialakítása és vizsgálata keretében megfelelő becsléseket tesznek ennek potenciális hatására vonatkozóan. A prudens eljárás részeként az MNB az említett üzletviteli kockázathoz, hibás termékhez kapcsolódó szcenárió eredményeit a tőkekövetelmény számítási modellben is szükségesnek látja figyelembe venni.

Az MNB az intézmények kockázatkezelési gyakorlatát, az üzletviteli kockázatok számszerűsítését és a tőkekövetelmény kalkulációját a 2016. évi SREP vizsgálatoktól kezdődően kiemelten ellenőrzi. Az MNB ennek során vizsgálni fogja különösen azt is, hogy az alkalmazott tőkekövetelmény megfelelően tükrözi-e az intézmények kockázati profilját.

A fenti iránymutatás kapcsán hangsúlyozandó, hogy az MNB a tisztességtelen szerződési feltételek kiküszöbölését célzó jogszabályoknak való megfelelésből származó veszteségeseményeket azok teljes pénzügyi intézményrendszerre való hatását is figyelembe véve egyedi eseménynek tekinti, ezért álláspontját is specifikusan erre az eseményre vonatkozóan, az egyes intézmények szempontjából azonos elbánást biztosító mérlegelés elve alapján alakította ki. Minderre tekintettel a fenti álláspont kiterjesztő értelmezését más, nem ehhez kapcsolódó eseményekre nem fogadja el.

A fenti iránymutatásban foglaltakra tekintettel kérem, hogy a fentiekben részletezett alapelvek és elvárások megfelelő betartását a működési kockázatkezelés és tőkekövetelmény számításának gyakorlatában az intézmények 2015. december 31-től érvényesítsék.

Kérem továbbá, hogy az intézmények az üzletvitel kockázatainak azonosítására és kezelésére vonatkozóan bevezetett eljárásrendjükről, gyakorlatukról, valamint a kapcsolódó működési kockázati tőkekövetelmény számításáról az MNB-t tájékoztatni szíveskedjenek. Ennek érdekében a vonatkozó dokumentációt és kapcsolódó részletes számításokat az MNB részére 2016. január 31-ig legyenek szíves megküldeni.

Felhívom az intézmények figyelmét, hogy az MNB a folyamatos felügyeleti tevékenysége keretében, illetve ellenőrzési eljárásai során továbbra is kiemelt figyelemmel kíséri a működési kockázatok megfelelő kezelését, valamint a működési kockázati tőkekövetelmény megfelelő számítását. A prudens kockázatkezelés és tőkekövetelmény számításának megfelelőségét a fentiekben részletezett kérdések tekintetében a következő évek vizsgálataiban kiemelten ellenőrizni fogja.

Dr. Windisch László
a Magyar Nemzeti Bank alelnöke